

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук

Швець Тетяни Едуардівни

на дисертаційне дослідження

Грищука Дмитра Геннадійовича «Громадянська соціалізація молоді в діяльності молодіжних козацьких організацій»

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка

В умовах трансформації суспільства, коли відбувається становлення нових соціальних форм, нових принципів соціального устрою і виникнення нових соціальних інститутів особливої актуальності набуває проблема громадянської соціалізації. Одночасне існування в цей період різноманітних цінностей утруднюють ситуацію громадянського вибору і прийняття громадянських норм, а в кінцевому результаті ускладнюють процес громадянської соціалізації в цілому. У такі перехідні періоди відмічається неминуча розмитість ідеалів, хибність пропагованих еталонів поведінки громадянина. Кризові явища впливають значною мірою на стан та ефективність формування громадянина та патріота, оскільки людина завжди формується в певних соціальних умовах. Отже, перед освітянами стоїть важливе завдання - урахування наявних у суспільстві кризових явищ під час організації позакласної та поза аудиторної роботи з молоддю на сучасному етапі розвитку держави. Все це підтверджує необхідність насичення громадянськими цінностями змісту освітньої системи, бо рівень громадянськості сьогодні стає важливим критерієм визначення цивілізованості суспільства та відіграє основну роль у становленні державності.

Тому, актуальність теми дослідження Грищука Дмитра Геннадійовича не викликає сумнівів. Автор приділяє належну увагу виокремленню причин, які стоять на заваді громадянській соціалізації молоді, доповнюючи їх низкою суперечностей, які потребують розв'язання на теоретичному,

методологічному та практичному рівнях. Актуальність дослідження також підтверджується її зв'язком з науково-дослідною роботою кафедри соціальної педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» в межах комплексної теми «теоретико-методологічні основи організації соціально-педагогічної діяльності з різними категоріями клієнтів» (номер державної реєстрації № 0110U000753).

Меті та гіпотезі дослідження відповідають зазначені автором завдання, які, вважаю, цілком реалізованими. Для досягнення мети Д. Г. Грищуком опрацьовано та проаналізовано значну кількість наукової літератури з філософії, психології, педагогіки, соціології, політології, етнопедагогіки, що справляє позитивне враження.

Важливим доробком представленого дослідження є наукова новизна та теоретична значущість, адже вперше теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено систему громадянської соціалізації молоді в молодіжних козацьких організаціях, що містить концептуально-цільовий, суб'єкт-об'єктний, ціннісно-змістовний, методичний та результативний компоненти. У роботі на підставі аналізу соціально-філософської, соціально-педагогічної, соціально-психологічної літератури (321 найменування), із використанням низки методологічних підходів поглиблені наукові уявлення про громадянську соціалізацію такої специфічної категорії як молодь 14-20 років, збагачені теоретичні положення щодо дефініцій «громадянська соціалізація», «громадянськість», удосконалено форми та методи громадянської соціалізації, патріотичного виховання учнів і студентів. Заслуговує на позитивний відгук проаналізовані та значно розвинені Д. Г. Грищуком наукові уявлення про процес громадянської соціалізації учнів і студентів за духовним, правовим, національно-патріотичним і валео-екологічним напрямками. Автор глибоко проаналізував та суттєво поглибив уявлення про можливості та соціально-педагогічний потенціал молодіжних козацьких організацій.

Незаперечним є практичне значення дослідження, яке уможливило впровадження в процес позакласної виховної роботи та позааудиторної роботи розробленого комплексу навчально-методичних матеріалів для організації закладами освіти громадянської соціалізації учнівської і студентської молоді в молодіжних козацьких організаціях.

Дисертаційне дослідження має логічну побудову, містить традиційну для наукових досліджень структуру: вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. У дисертації чітко визначено об'єкт, предмет, мету дослідження. Визначаючи наукову гіпотезу, автор висуває на перший план розробку системи громадянської соціалізації молоді в молодіжних козацьких організаціях.

Відповідно до вимог у вступі автором обґрунтовано актуальність теми, ступінь її розробленості, визначено об'єкт, предмет і мету дослідження, сформульовано гіпотезу та завдання, висвітлено теоретико-методологічні засади, методи і експериментальну базу наукового пошуку, розкрито сутність наукової новизни і практичного значення отриманих результатів, надано відомості про їх апробацію.

У першому розділі дисертації «Теоретико-методологічні засади громадянської соціалізації молоді в молодіжних козацьких організаціях» здійснено ґрунтовний аналіз процесу громадянської соціалізації як предмету соціально-педагогічного пошуку. На особливу увагу заслуговує цілісний підхід автора дослідження до зазначених ним важливих аспектів громадянської соціалізації молоді, а саме: підхід до формування особистості, сукупність форм, методів, прийомів і засобів реалізації методичних рекомендацій щодо підвищення ефективності громадянської соціалізації молоді в діяльності молодіжних козацьких організацій, умов формування мотивів у молоді громадянської соціалізації, соціалізаційні можливості козацьких молодіжних організацій, що знайшло своє логічне відображення в авторській моделі системи громадянської соціалізації молоді в молодіжних козацьких організаціях. Глибокий аналіз наукової літератури дозволив

Дмитру Геннадійовичу зробити переконливі висновки, що система громадянської соціалізації молоді в молодіжних козацьких організаціях – це стійка, динамічна, взаємопов'язана сукупність методологічних підходів, принципів, механізмів, напрямів, методів та соціалізаційних умов, що стимулюють формування в учнів та студентів мотивів активної громадянської діяльності на засадах кращих українських цінностей козацької доби, сприяють оволодінню ними на заняттях та в територіальній громаді і як результат – досягненню високого рівня громадянської соціалізованості.

У другому розділі «Експериментальна перевірка системи громадянської соціалізації молоді в діяльності молодіжних козацьких організацій» схарактеризовано програму громадянської соціалізації вихованців загальноосвітніх та вищих освітніх закладів у молодіжних козацьких організаціях, розкриті соціально-педагогічні умови функціонування системи громадянської соціалізації у молодіжних козацьких організаціях та ефективної організації діяльності суб'єктів громадянської соціалізації в практичній роботі молодіжних козацьких організацій, представлено результати педагогічного експерименту.

Варто відмітити, що дана програма організації соціалізаційного процесу має логічне поєднання між її теоретичним проектуванням та відтворенням у діяльності молодіжних козацьких організацій, тобто має прикладний характер, що доводить її практичне значення. Компоненти програми мають чіткий зв'язок з сучасними державними документами та відповідає основним напрямам державної політики в освітній, соціальній сферах. Позитивно можна оцінити те, що автор чітко дотримується особистісно-діяльнісного підходу у формуванні громадянськості молоді та акцентує увагу на розвитку в неї умінь проектування, організації та здійснення корисної волонтерської діяльності у громаді. Три блоки завдань програми «Козацький часопис» автором дослідження виконані у повному обсязі та заслуговують на позитивну оцінку. Автор досить аргументовано та експериментально підтверджено доводить важливість та необхідність системної співпраці з

різними соціальними інститутами: закладами освіти, родиною, територіальною громадою, громадськими організаціями, органами влади та місцевого самоврядування, які разом складають єдиний простір громадянської соціалізації. Одним із важливих доробків Д. Г. Грищука в даній програмі можна зазначити сформованість цілісної системи установок на самовдосконалення, спрямовану на активну громадянську діяльність, що дозволяє значно підвищити рівень громадянської соціалізованості молоді. Критерії та показники рівнів сформованості громадянської соціалізації молоді автором дослідження визначені коректно та обґрунтовано.

Хід та результати формульованого експерименту, співпраця з різними соціальними інститутами, запровадження та реалізація в педагогічну практику систему громадянської соціалізації молоді в молодіжних козацьких організаціях дозволили дисертанту виявити соціально-педагогічні умови оптимального використання експериментальної програми на регіональному рівні, що забезпечують ефективність організації процесу громадянської соціалізації молоді у сучасних соціокультурних умовах.

Експеримент виявив позитивну динаміку змін рівня сформованості громадянської соціалізованості у юнаків та дівчат. А отримані дані можуть служити основою для рекомендацій керівникам різних рівнів державного управління, освітньої галузі щодо забезпечення громадянської соціалізації молодих людей на основі всебічної підтримки роботи молодіжних козацьких організацій.

Вірогідність отриманих результатів забезпечується використанням сучасних засобів та методик проведення дослідження. Дисертант коректно використовує статистично-математичну обробку результатів педагогічного експерименту та основі критерію Пірсона.

Результати дослідження дисертаційної роботи Д.Г. Грищука висвітлено у 13 публікаціях, дві з яких у зарубіжних періодичних виданнях, а дві – як навчально-методичні посібники. Позитивної оцінки заслуговують 21 додаток, 27 таблиць, діаграми тощо.

Матеріали, результати та висновки дослідження можуть бути використані освітніми закладами з метою підвищення громадянської соціалізованості молоді.

Рецензована робота є самостійним науковим дослідженням. Автореферат відповідає змісту дисертаційного дослідження й розкриває його основні положення.

Незважаючи на те, що дисертація є ґрунтовним науковим дослідженням, хотілось би висловити певні зауваження та побажання:

1. Автор досить влучно використовує поняття «соціальний капітал», як «відповідний потенціал суспільства», однак зміст дисертації значно виграв, якби автор більш детально зупинився на сутності та ролі соціального капіталу як концепту, що впливає на громадянськість молоді.
2. Позитивно оцінюючи введення автором понять «залежних та незалежних змінних» як соціально-педагогічних умов, варто було б приділити увагу основним критеріям відбору учасників експерименту.
3. Заслужують на особливе схвалення систематизовані та цікаві додатки, однак варто було б задіяти опитувальники та тести для студентської молоді 18-20 років. Дисертаційну роботу можна було б підсилити, якби, автор виокремив учасників експерименту, а саме: учнівська молодь та студентська молодь.
4. На наш погляд, автор приділяючи показникам ціннісних критеріїв (ціннісно-мотиваційний, ціннісно-когнітивний) більшу значущість, не акцентує увагу на мінливості цих результатів (адже на емоційну сферу впливати значно легше), що призводить до необхідності їх постійної підтримки.

Висловленні зауваження та рекомендації не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, не знижують її значної наукової та практичної цінності.

Підсумовуючи, зазначимо, що дисертація Грищука Дмитра Геннадійовича «Громадянська соціалізація молоді в діяльності молодіжних козацьких організацій» відповідає пп. 9, 11, 12, 13 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно постанов Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), що дає підстави для присудження **Грищуку Дмитру Геннадійовичу** наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,

заступник директора

Приватної школи «Афіни» м. Києва

Т.Е. Швець

Тетяна Швець
Директор школи

О.М. Балакшина